

Степан Процюк

Тотем

роман

видання друге

DISCURSUS

УДК 821.161.2

П 84

Степан Процюк

Тотем [Текст] : роман / Степан Процюк. — Брустури : Дискурсус, 2025. — 232 с.

ISBN 978-617-8326-78-4

Нестача батьківської турботи у Віктора, спрага любові у його батька, бажання відчувати потрібність у Марії та жага ділитися любов'ю у Владислави. У кожного з них своя травма й свої орієнтири чи тотеми, що керують ними, плекаючи любов або ненависть. Це роман передусім про хвору, загублену, розтерзану душу, частково кожного з нас.

Написаний на початку 2000-х, «Тотем» Степана Процюка став і знаком нової літературної епохи, і соціально-психологічним портретом травмованої нації, і справжнім проривом у новому українському письмі. Через майже чверть століття роман виходить у новій редакції, продовжуючи вражати натуралізмом тем та образів.

Усі права застережено. Жодну частину цього видання не слід відтворювати будь-яким способом без письмового дозволу видавництва.

© Степан Процюк, текст, 2003, 2024

© Дискурсус, видання, 2025

1

Переважно ми кокетуємо з коханням. Але ця брехня насправді є тугою. А крамарські забавки — реакцією на неповноту життя, звільненого від пристрасті. Наше випещування дрібненьких подряпин, які ми вперто називаємо любов'ю, є вочевидь нічим іншим, як мимовільним намаганням доторкнутися до езотеричної й недосяжної величі.

І ми граємося з коханням, як діти в класики, видаємо бажане за дійсне з маніакальною наполегливістю екстатика-шамана під час занять культовими практиками. Ми, сліпенькі й безпорадні кошенята, не підозрюємо, як одного разу під ногами може розверзнутися хлань...

Бо майже всі підсвідомо прагнуть пристрастей, але в привабливій обгортці й з безпечним вмістом. Ми, виявляється, незрозуміло тужимо довгими нудними вечорами, забуваючи про те, що є напівпаралізовані на здатність виокремити її або його з хаосу випадкових спілкувань і мерехтливого плетива чоловічих та жіночих доль.

Ми тужимо, але нічого не відбувається. Ми таємно чекаємо, що воно ось-ось прийде, плакаючи цей моторшно-привабливий процес. Але нічого не відбувається і ми каправіємо та маразматіємо, так і не розпізнавши кольору й смаку нашої довгоочікуваної найінтимнішої таємниці.

2

Віктор жив з матір'ю. Вони отримали цю квартиру, коли його ще називали дитиною. Він туманно пам'ятав метушливий переїзд з робітничої малосімейки. Згадував навіть батька: нервового пристрасного курця, що керував перевезенням їхніх нехитрих надбань, жмутків і реліквій, припалюючи цигарку від цигарки.

Бо кожна сім'ю в'яже не лише спільний досвід, а й набуті речі, котрі з плином часу стають непотребом і мотлохом. Що може значити для сусіда чи перехожих засушений підсніжник, подарований колись Вікторовим батьком Вікторовій матері тоді, коли їх ще так ніхто не називав?

Що значить для інших горщик, на якому Віктор (що означає переможець) вчився какати? Ця допотопна «реліквія», зрештою, викликала щем лише в хлопцевої матері. Асоціації із синовим дитинством, власною материнською молодістю, яка є найзворушливішою на відміну від материнської зрілості чи старості, гемороїв і склерозів.

Але є ще одна химерна особливість сімейних речових реліквій: вони дарують фата-моргану вічної юності, ілюзію часової застигlosti й оманливе відчуття увічнення, адже дитячий горщик завжди нагадував Марії про те, що тоді їй було двадцять шість. Дивно, той самий засушений підсніжник, той же, лише трохи потьмянілий горщик, а зараз до неї підступними кроками наближається сорокалітній ювілей, що завжди є приводом для суму. Адже молодість залишається на тих часових позначках, коли ювілеї святкувати не прийнято.

Отже, Віктор пам'ятає батьківські цигарки, що згорали з такою потроєною швидкістю, немов ненько хотів вписати своє ім'я до відділу саморуйнівників-камікадзе

всім відомої книги, переважно безглуздих, рекордів Гіннеса.

Коли переїхали, батько часто не бував удома. А якщо й бував, то дратувався він від усього: несмачного борщу, зляканого погляду сина, синіх прожилків на руках дружини. Здавалося, що його дратує саме повітря власного дому, себто відділка дев'ятиповерхового мурашника на п'ятій мурашиній зупинці. Він кричав на Віктора, що той носить некрасиву зачіску (зовнішність сина, котра є подразником для батька — прекрасний матеріал для сімейної психології), багато й жадібно їсть (коли нас бісять звуки поглинання кимось з близьких їжі, вважаймо, що ми приїхали в глухий кут), дивиться на батька неправильним поглядом (недавно Віктор десь вичитав, що, мовляв, батьківська любов до сина є лише фікцією і заплакав.)

Віктор пригадує як прокинувшись однієї ночі почув здушений материн плач і безладні промовляння: «Ну то йди до неї, не мордуй нас, бо зробиш каліку з дитини. Йди собі, йди!..» Батько шипів, вставляючи якісь зловісні репліки, мати плакала. Такі шипіння й примовляння, як істинний вінець гендерних стосунків і найголіша правда всіх, у хлопчиковому розумінні, чоловіків та жінок, тягнулися ще майже рік.

Батько (хлопчик не міг називати його інтимнішим «тато»), щоправда, ніколи не бив ні Віктора, ні матір, а для багатьох сімей це вже залізний аргумент про те, що треба жити далі. Мовляв, нема рукоприкладства, а значить, нема ніякої біди. І називались якісь імена, і розповідалося про якісь страхітливі випадки патріархальної тиранії. Кровозмішань і кровопускань, затискань дитячих пальців дверима, мученицьких стоянь годинами на

колінах, ненависті й крові. Деспотичні сімейні культури якихось слюсарів чи інженерів, наляканих і запобігливих на роботі зі всіма, окрім найближчих, на яких вилувалась огидна каламуть слабого агресивного серця.

Але Віктор добре пам'ятає цей жах коли батько повертався з роботи, цей порожньо-ненависний погляд, що може спопелити. Які казки? Які прогулянки? Іноді, щоправда, батько пробував поговорити з Віктором, але натикаючись на залякані очі звірка, котрий чекає неминучого лиха, махав рукою й зачинявся у своїй кімнаті — роботи, мовляв, багато, ніколи панькатися з цим ненормальним хлопцем («Ну то йди до неї, не мордуй нас, бо зробиш каліку з дитини. Йди собі, йди!...») Але ця робота зводилася до ненастанного нищення цигарок: «Облиште мене, я думаю». Мати постійно плакала, пригортаючи хлопця. Віктор декілька разів бачив, як мама крадькома розглядала засушений підсніжник, і завжди її восковими щоками, які начебто не дихали, котилися мимовільні сльози. Що ж, сльози далекі від інстинкту й вносять у людське життя краплину трагічної величі.

Батько почав приходити щораз рідше, а одного разу (хлопець тямить, що за вікном бував той особливий сорт безнадійної мжички, котрий сповняє сумом навіть найоптимістичніші серця), почав пакувати в три гіпертрофовано-велетенські клунки якісь речі. Мати плакала — та що там плакала? — голосила.

— Завиваєш, як стара сучка, — кинув батько їй на прощання, намагаючись не дивитися на Віктора.

Мати кинулася йому до ніг, впала на коліна. У хлопця щось закололо в скроні, неначе хтось вгвинчував туди товстелезну шевську голку. Батько врешті метнув на нього очима, як розпеченими вугликами.

Що насправді означав той пронизливий погляд? Може, напівзотлілу й дивну любов? Спалах останнього каяття? Реактивний жаль? Байдужість під маскою прощальної істерії? Шизоїдну ненависть? А, може, той погляд не означав нічого, бо так само батько (за кілька хвилин він перестане ним бути, адже фізична участь у дітонародженні — лише дециця вміщованого в цьому слові) поглянув би на Вікторів дитячий горщик чи на засушений підсніжник, подарований ним колись сентиментальній дівчині Марії.

Двері зачинилися. Мати з лицем потворним від страждання й жалю, упала на поламаний диван, на якому колись, хлопче, ти був зачатий. Віктор зловив себе на спонтанному відчутті неприязні до матері, що зараз виглядала такою розпатланою та негарною й так некрасиво плакала («Завиваєш, як стара сучка».)

Батько ніколи більше не переступив їхнього порогу, наче захворів на локальну втрату пам'яті де розміщено будинок, у якому жили його найрідніші (найненавистніші? найбайдужіші?) люди — дружина й син.

3

Відтоді Віктор почав забагато думати. Як це так, пішов батько, чому? Невже ніколи не згадує про нас? Мамо, а куди пішов тато?

— До іншої жінки, — одного разу відповіла мати, умить повосковівши.

— А чому? — безперестанку чомучкав хлопець.

— Бо він її любить.

— А чому не любить тебе?

— Бо... бо... я не знаю, — набирало землисті мате-ринське обличчя.

Бо багато людей, хлопче, живуть сливе як тварини: йдуть від одної жінки до іншої, змінюють чоловіків, плачуть на похоронах, а потім ґрунтовно забувають померлих, поточених цвинтарними хробаками; говорять високі слова, водночас маючи десь мовлене.

І не рятує від сліпого гедоністичного танцю ані освіченість, ані інтелект. Осипаються рум'яна й білила виховання перед ликом основного інстинкту. І триває варварський танок на кістках облізлої безпорадної ети-ки. «Аякже, нам завжди вистачить сили духу перене-сти нещастя ближніх», — саркастично медитував один із сонму великих. А потім люди-тварини забувають прив'язаності попередні й наступні. Усе тлінне й змін-не, і залишається лише їдка стареча мізантропія, боляч-ки й ненастанний жах смерті.

Мільярди особистих доль замикаються на двох да-тах: народження й відходу. Усе брунькується й цвіте, щоб відмирати, і немає на те ради, хоч бігай голим ве-лелюдним приміщенням, займайся спіритизмом чи садомазо або згодувай власну кров бродячим собачим зграям. І твій батько, хлопче, такий же як і більшість біомаси. Теж має якісь свої недолугі принципи, тупі правила й вошиві переконання, які існують лише на те щоб хоч раз на кілька років відмиватися від їхнього ор-тодоксального бруду. Влаштувати жорсткий гарячий душ для власних випещених переконань — далеко не найдурніше заняття.

Віктор забагато думав, удома обмаль їжі й грошей, чужі дядьки до них не приходять, бо мама порядна й чес-на жінка (лише для чого вона береже свою порядність?

Для випадків клімактеричної істерії, жіночих сексуальних розладів чи для випещування мазохізму покинутої?)

А він що? Ходить до школи, почав ненавидіти не красивих сірих педагогів і педагогічок, хоча невідомо, звідки в хлопця, чиє ім'я означає переможець, зринають приступи фізіогномічного расизму. Себто неприязні до пенсіонерів із потворними поморщеними лицами, така собі геронтофобія. А також випадки ненависті до м'ясистих носів однокласників і смішної хлоп'ячої клаповухості, огиди до розповнілих, наче гора холодцю на сільському весіллі, учительок. Але найтяжче хлопцеві спостерігати за тим, коли батьки (не матері!) забирають власних чад зі школи, іноді беруть за руку, іноді сварять, але ж вони є ці батьки, їх можна помацати, навіть ущипнути. Однокласники знають, що Віктор безбаченко, але цей факт не викликає в їхніх телячих мізках жодного співчуття, лише кпини й насмішки.

А думка, Вікторе, — не льодяник-смоктунець. Думки залишають сліди, які іноді стають для людини непосильними. Ти не підозрюєш, скільки пацієнтів психіатричних могильників починали шлях до душевного інферно з важких і нав'язливих думок. Це вже потім виринули манії переслідування та всілякі там шизоїдні психози.

А спочатку були думки котрі мучили, душа була лінивою або запрограмованою на деструкцію. А безневинні начебто роздуми накопичували сердечну клоаку до тієї межі, за якою починається розпад свідомості. І що тоді усі вердикти психоескулапів про генетичну схильність чи важке дитинство, травматичну залежність або особливості характеру?

Адже ми намагаємося не думати про скопийська збожеволілих, колись трагічних, а потім уже на правду віль-

них людей. А їх тьма-тьмуца, фальшиво-благопристойне суспільство ховає за ґратовані вікна всіх квазігеніїв, тому що вони не витримали жорстоких перегонів за виживання, бо їхня душа тріснула, поринувши в молекулярний хаос, страшний дикою первісною довільністю. І цим душам уже байдужі тотеми й табу, правила й норми, бо вони заплатили всім за випадання у випадкові молекулярні зчеплення власних візій, що мають здатність до моторошного заціклення й жаскої сублімації.

Одного разу Віктор побачив свого вітця, родака, ненька, як завгодно можна визначати цю кровну належність батька до сина, котра починається лише з насолоди сім'явиверження в лоно й не містить материнської муки дітовиношення й дітонародження. Хотілося б описати якусь екстремальну ситуацію чи батьківське страждання, але усе відбулося напрочуд банально: батько не впізнав сина.

Йшов з жінкою й дівчинкою, Вікторові очі пропекли його наскрізь, але ненько був не з надчутливих представників роду «людина». Байдушій ковзаючий позирк, жоден м'яз не зворухнувся на заґрубілому лику того, хто подарував Вікторові життя завдяки викиду власних генітальних секретій одного прекрасного дня чи не менш чудової ночі. Пара з дівчинкою («Боже, майже моя ровесниця!») віддалялася, в їхній ході було щось приземкувато-вульгарне, ґрунтовно закорінене в плоть землі. Спочатку хлопцеві нестримно захотілося блювати, аж похитнувся від того як цупко ним оволодів низький рефлекс. Потім поклик блювати (поклик крові?) випарувався. Натомість клацнуло в голові, мовби там відбувалася тотальна революція. Віктор осів на землю, охоплений реактивним, майже нутряним, плачем.

4

Ми всі закайданені тотемами. Вони хапають людину розумну й людину (не)розумну наодинці та на многолюдді, нав'язуючи свої привабливі й авторитарні, жажливі й радісні сутності. Людська історія є лише безперервною зміною тотемів.

Але не варто плекати веселкові надії на (уявимо таке диво!) звільнення від тотемів. Адже ми надто слабкі щоб не мати потреби в кумирах, поповзу до ідолопоклоніння. І ця ілюзорна без тотемна свобода насправді могла б обернутися в жаско-технократичний різновид кам'яного віку. І розквітали б у наших крихких серцях доісторичні інстинкти. І хижо шкірилися б стадні бажання, звільнені від косметичної пудри стриманості та правил, які теж підсуває тотем. Можливо, навіть найвигадливіші тотемічні культу є здебільшого рятунком для людини і єдиною стіною, що відокремлює її від псевдочарівної галявини.

А на тій галявині неприродно красиві діви ведуть танок, що прославляє виродження. Там малотілесні й гнучкі акробати виконують піруети-оди глобалізації інстинкту. На тій поляні юні розбещені жриці вказують перстами на вхід до острова свободи. Той, хто ступає на цю стежу, западається в розверзнуте бездоння, летить сторчголов у містичну прірву. Бо випещування культу тілесних радощів є (о банальна пастко!) лише однією із сотень тисяч різновидностей жорстокого тотема.

Великому Потворищу байдужі й бунти, і гниття сердець, і волосяниця аскези, і сильце гедоністичного шаленства. І зирить полікультурний тотемічний молох на нікчемне копошіння людських пристрастей (із додатним чи від'ємним реусом), і осяває його непроникний лик сардонічний осміх.

5

Але свята простота Віктор помилився. Батько впізнав його. Утім ні слова нинішній дружині, ні жодного спеціального знаку для сина.

Бо люди сходяться й розходяться, думав лікар-офтальмолог, обпікаючи пальці черговою цигаркою, і це нормально. Найпалкіше кохання стає пустелею, колишні друзі — ненависниками.

А що таке інститут сім'ї, як не квола химерна уява правильних міщан? Хто поспівчуває мені, коли скажу, що колись одна не надто красива дівчина заманила до ліжка, я був молодим і недосвідченим. Не проминув і місяць як вона радісно повідомила, що вагітна. Я був шокований:

— Роби аборт, Маріє.

— Ні, це гріх, я не стану дітовбивцею.

Пам'ятаю той пафос, очі її палали, сама така худенька й ідейна, а я ніколи не любив надто худих жінок, бо до яких ще частин жіночого тіла чоловіків тягне магнітом, окрім грудей і душці? Вони є прологом до основного. А очі, вії, чорні брови чи руса коса до пояса є лише приємним або неприємним доповненням до випуклостей, що сприяють нашій ерекції. Адже така природа, і цим усе сказано. Худенька, мов очеретина та ідейна, наче Зоя Космодем'янська, але таким магнетизмом віяло від неї тоді, такою жіночою рішучістю (до речі, я її зробив жінкою), що я відступив.

Почали ми жити в малосімейній мишоловці, допомогли її батьки, бо малосімейного житлового щастя також непросто добитися в цій країні. Живіт Марії розростався, аж було дивно, що така вутла жіночка може мати

такий величезний живіт. «Напевне, повинен народитися Геркулес», — жартував я, уже змирившись з одруженням. Я був надто темпераментний і спав з Марією аж до народження дитини. Та що там спав, я замордовував її своїм бажанням. Тоді я затрахов би кількох жінок одночасно, і через кілька годин хотілося ще й ще. Форми Марії заокруглилися, що надавало мені шаленої охоти володіти нею кілька разів на день. Пізніше вона не раз дорікала, що, мовляв, я міг порушити правильний розвиток дитини, адже був як звір і думав лише про себе.

А про кого, скажіть-но, думати чоловіку, якому лише двадцять п'ять? Хіба я любив Марію? Та й що таке кохання для хлопця, переповненого гормонами, вродливого й не напханого шкідливими гуманістичними заворотами й наворотами? З якою спите, ту й кохаєте. Але лише в той момент, шановні, адже майже всі молоді жінки по своєму привабливі, а надто в ліжку. Навіть їхнє обличчя набирає тоді інших відтінків. Кажу як дипломований лікар: чоловік — самець, а жінка — самка. Уподобання й залицяння це лише прояви великого природного відбору. Кохання видумали ті, що страждають комплексом неповноцінності або пришиблені гуманісти. Крапка.

Звичайно, зараз, коли мені близько сорока, можу визнати, що є чоловіча вдячність і своєрідна чоловіча ніжність. Але переважна більшість нас, маскулінів, готова гнатися за кожною привабливою молодою спідницею. Пардон, за тим, що під нею на споді, принаймні в думках. Зупиняє багатьох лише страх невідомості й фальшиві моральні накрутки, а також страх відмови, а надто від значно молодших.

Бо якось, даруйте, не зовсім тягне до ровесниць, більшість з яких не надто слідкують за собою прикри-

ваючись цинічною маскою, а потім удома, на самоті ревуть у подушку. Ні, дорогенькі, що личить Юпітеру — не личить бику. Те жорстоке кокетство, яке ви могли собі дозволити з чоловіками в двадцять років, не проходить, коли вам уже вдвічі більше.

Тепер вам треба, бо все повертається на круги свої, уламувати, упрощувати й затягати в ліжко класних мужиків. Звичайно, не йдеться про вальтонутих чи zdeгратованих. Нині вам треба бути супертерплячими й гіперніжними, якщо хочете, щоб чоловіки вашого віку розсували вам ноги з непідробною (чи хоч якоюсь там) пристрасстю. Інакше шукайте тих, кому за п'ятдесят, не журіться, на кожен товар є свій купець, так-так, не переживайте, ви ще молоді й привабливі принаймні вам завжди слід це казати.

А жінка бальзаківського віку вже насправду вміє цінувати такі компліменти, усіма силами своєї молодой душі (адже в людини старіє лише тіло, і нема ради цьому найжорстокішому фізіологічному парадоксу) намагаючись у них вірити. Отже, чоловіки, даруйте жінкам постбальзаківкам безоплатно хвилеве щастя!

Ми, маскуліни, теж старіємо, і наш дорогоцінний інструмент колись почне відмовляти в найпікантніші хвилини. І будуть умови: приваблива партнерка, гроші, навіть романтичні аксесуари, над якими ми глузували змолоду (всілякі там свічки, затемнені дорогі штори, легка музика, вино й т. д.), але прийдеться подумувати про медичні стимулятори. Бо коли пролітає муха, а він падає, уважай, чоловіче, що ти вже своє відїздив. Найпристрасніші з нас хотітимуть сексу ще психологічно, але залишатиметься лише заслинюватися від порожньої хоті, і обмацувати жіночі приваби. І буде пекти сором, і жінці буде важко й гидко, якщо вона не законна,

котра пройшла з вами пліч-о-пліч так званий подружній шлях. Їй було б все одно, бо вона знала вас інакшим, невтомним коханцем. І такими знали вас багато жінок, але де вони зараз? А та, молода, побачить вас лише в ролі слинявого обмацувальника. Жінки, будьте по-блажливішими до старих казанов і донжуанів!

Хоча, як досвідчений ловелас, знаю, наскільки це слабка втіха. Адже стосунки між статями можуть бути дуже жорстокими; жінка зневажає невдачу в ліжку, бо її не вдовольнищ розмовами про колишні подвиги.

Отже, про Марію. Хіба я любив її? Але хай розповім про це пізніше, бо щойно відчув, як утомився від власного секс-пафосу.

6

Одного разу Вікторові (уже старшокласнику, учить-ся добре, але чомусь його не тішать книги й розмови, дівчата й футбол) приснилося страховисько із застиглим, але неймовірно прекрасним обличчям гермафродита. Це безстатеве лице було облямоване сотнями тоненьких і до маніакальності акуратно заплетених кісок. Ох, цей страхітливо-вродливий рот здатен до копрофагії й антропофагії. Ці ясні, неначе холодний місяць, зуби розшматовують твій нещасний мозок. Ці холодні, мов у по-нелюдському вродливої стародавньої цариці Нефертіті, очі байдуже спостерігають за кривавим молохом з крові й кісток опісля насильницьких ритуалів.

І ти шалено боїшся цієї пансадистської краси наче звихнутого й несправжнього місяця. Ти тремтиш від холоду його променів, ти трясешся безгучним плачем

від інтимізованого марева спілкування з цим моторошним чудовиськом. Твоя запалена душа ще може плакати. Значить, на ній ще є, хоч і пошрамовані та понищені, але живі місця. Бо лише холоднеча пустки просякнута безнадією, а ти ще не пуста! Ти ще можеш заповнити мікропорожнечі мозку й зцілити покриті блискучою паволокою власні очі! Ти ще здатен плакати, але не диким завиванням відреченого, не розпачливим зойком безуму, не перегорілою сльозою одержимого. З твого плачу ще просочується жива кров болю.

Так хочеться жити повноцінно й радісно, не відчуваючи ні страху любові, ні страху краси, ні страху радості! Адже є десь поза тобою велика радість серця й царське умиротворення, просвітлений буддистський спокій чи легкість християнської гармонії. Кожна людина має власний термометр муки й шкалу больового шоку.

З якогось вікна твоєї душі дивиться мудрець-надлюдина, і закликає хоча б наважитися ступати вслід його виснажливого шляху де немає місця сміховинності занадто людських емоцій.

7

Я познайомився з Марією дуже молодим. Вона приїхала до нас із села.

Селяни за останні кілька десятків років спричинили справжню демографічну революцію, заповнивши міста. У гонитві за чим? Санвузлом у квартирі, щоб не виходити вночі до вітру на вулицю? Ілюзією підвищення власної значущості й причетності до цивілізаційних здобутків? Втечею від монстра-висмоктувача, що паралізує землі?

Звичайно, без деяких обдарованих особистостей місто б щось утратило. Але ж самі вчорашні селяни є найбільшими селоненависниками. Адже пройшов розпад лубкового народницького міфу про калинове й рідне село як твердиню національного духу й український П'ємонт та ще всілякої там незнищенності. Основу міфу складав страх природної людини перед урбаністичним страховиськом, помножений на втрату апологетами міфу бажання спізнати на власній шкурі всі приваби сільської пасторальної ідилії.

Страх і бажання міста, ностальгійний щем за малоцікавим селом, з якого повтікали всі речники селоцентризму, і яке жорстоко, мов Прокруст, обрубав будь-які мрії про перспективу чи реалізацію, окрім, пардон, тих випадків, коли особистість мріє бути землеробом і землеміром (землемором?), землекопом і землелюбом, землезнавцем і землекратом (землекротом?) та інші, розумієте, привабливі й зворушливі телуричні концепції, котрі надто добре пишуться при санвузлах і телефонах, цих прокляттях урбаністики.

І наступає на крихкі села, де (чого там лукавити?) на думку багатьох, позалишалися суцільні невдахи й маргінали, залізна п'ята урбаністичного термінатора, впроваджуючи рекламу кока-коли та прокладок. І опиняється село в трагікомічній ситуації, адже з нього викачують первісну зворушливість і щирість.

Марія приїхала із села, була така перелякана й закомплексована (пізніше, як на мене, селяни позбуваються цієї облудливої квазіщирості й псевдопоступливості, якими при початках нового досвіду лише прикривають свої фобії.) Я ж корінний міщанин, може, не зовсім корінний, але в третьому чи четвертому коліні це факт.

І мені приємно було хизуватися перед нею власним родоводом і причетністю.

Байдуже, що той родовід могли складати плебейські сини й дочки, які ціле життя горбатили на заводах чи займалися вологим прибиранням помешкань. Але ж є перед ким похизуватися, бо такі вже сумні парадокси людської психіки, нам завжди хочеться сублімувати на слабших власну неповноцінність, прищепити нещаснішим приватні фобії, нагородити ще невдатніших рідними комплексами.

А такі прояви є лише підсвідомими намаганнями підлакувати й прикрасити власну персону, вдосконалюючи її коштом слабшого. Адже здебільшого (пам'ятаємо й про винятки!) ми буваємо далекими від шляхетності й толерантності, бо не місіонерська педагогіка переймає нас, коли ми говоримо про чистоту походження й древній міський рід, а зневага. Істинна аристократія, князенки й інфанти, навіть расові дворяни чи шляхтичі, як правило, вільні від уколів в очі й поза очі низьким походженням. Це не стовідсоткова блакитна кров, а всілякі мулати й метиси стосовно місто й село чваняться древніми коренями. Але якщо знаходиться хтось зацікавлений, щоб дослідити генеалогічне дерево чваньковитих, то, виявляється, що там стільки всього намішано, мамо рідна.

Отже, Марія мені сподобалася, але, помилуйте, хлопцеві тодішнього мого віку не подобаються хіба дівчата із фізичними вадами. А кожні стандартні сідниці, що звабливо крутяться при ходьбі, всякі стандартні груди, що при тому ж русі підстрибують, наче рвуться на свободу з кайданів ліфчика, викликають захоплення. І ми, юні самці переповнені тестостероном, не думаємо про жіночу особистість чи душу. Тіла, виключно їхнього тіла нам

хочеться! Це не конче мусить бути барокова пишнота плоти, бенкет жіночої тілесності, такі варіанти починають притягувати чоловіків після тридцяти. Найважливіше — банальне, але бажано з ознаками вроди обличчя й щоб не шкодувала нам свого лона. А потім, коли ми вже заковтуємо перші враження й переходячи до других, намагаємося думати про десерт, бажано з іншою, починаються життєві пастки, усілякі там прив'язаності й вагітності, шантажі й звички.

Рада б душа до раю, але гріхи не пускають. Ми вже готові до зворушливого прощання з першою партнеркою, першим серйозним досвідом. Багатьом такий фінт удається (і пізніше така категорія чоловіків схильна до донжуанізму), а багатьом ні (майбутні зразкові батьки сімейства, гарування за десятьох, приховані бажання й неврози, незрідка побутовий алкоголізм і велике пивне черево.)

Я потрапив до другої категорії, невдах облутаних матримоніальною павутиною. Марія завагітніла. І розпочалася інша історія. Малосімейна мишоловка (для отримання якої мої інтелігентні батьки-міщухи не поворохнули й пальцем), повзунки, дитячі верески (хлопець народився дуже неспокійним і нервовим) дефіцити, суспільні катаклізми, до яких мені ніколи не було діла. Марія жила нашим хлопчиком, я вже працював лікарем-офтальмологом. Симпатюльки-медсестри. Пам'ятаю, що лише було трохи важко, коли вперше зрадив дружину. Це сталося в сестринській, вже й не згадаю подробиць, лише розпашіле лице Аньки-медсестри, таке було в неї не вперше, адже розлучена й старша від мене на декілька років. Потім боявся йти додому, думав моя уже все знає, на злодієві шапка горить. Але вдома як завжди: верески